संस्कृतं संस्कृतिः समाजश्च

द्विदिवसीयराष्ट्रियसङ्गोष्ठ्यां समर्पितशोधपत्रसङ्कलनम्

2nd & 3rd October, 2010

प्रधानसम्पादकः

डा. चि. श्रीनिवासशर्मा

निदेशकः

सम्पादकः

डा. जोधि. सन्तोषकुमारः

शोधसहायकः

संस्कृत अकादमी

[illegible]

[illegible]

[illegible]

संस्कृतभाषा रक्षणोपाया:

संस्कृतभाषाया: रक्षणार्थम् संस्कृतविदुषाम् मध्ये परस्पर सौहार्दम् संघटनम् तथा ऐकमत्य साधनम् अत्यन्त आवश्यकम् भवति । अस्मिन् विषये वर्तमानस्थिति: अतीव दुखदायिनी वर्तते । प्रथमम् तावत् संस्कृत विद्वांस: पारस्परिक वैशम्यानि , द्वेष ईर्ष्य असहिष्नुता अहम् मन्यता इत्यादि दोषानाम् निरास्य संस्कृत रक्षणायै कटि बद्धा: भवेयु: । वयोवृद्धा: विद्यावृद्धा: विद्वांस: योग्यताया: एवंच अवस्थाया:भेदान् विस्मृत्य कनिष्ठ वदुषा: मर्यादापूर्वकम् तेषाम् सन्निधीम् आहूय तै: सह मिलित्व उद्यम सिद्धा: भवेयु:।

प्रकृतम् विद्यामानासु संस्कृत पाठशालासु विद्यार्थिनाम् सर्वत्र ह्रास: दृश्यते । यदी अन्यासु पाठशालासु विद्यार्थिनाम् आकर्षनाय यादृश: प्रयत्ना: भवन्ति तादृश: अत्रापि भवन्तु ।विद्याप्रदानमपि सुव्यवस्थित रूपेण यथा भवति विद्यार्थिनाम् समस्त विषयेषु अर्थात नतु केवलम् शास्त्रीय विषयेषु परन्तु लौकिक विषयेषु अपि यथा छात्रा: कुशलिन: भवन्ति ऐवम् विध: प्रयत्न: विधेय:। तदर्थम् तत्र शिक्षण पद्धत्या: अपि संस्करणम् ,सर्वांग पूर्णता च आवश्यकी भवति । लक्ष्यम् तु छात्र: संस्कृताध्ययने अभिलाषी भवेत् । अल्पेनैव समयेन अधिक बोधप्रदम् यथा पद्धति: भवति तथापि यत्न: करणीय:।

संस्कृतशिक्षा, संस्कृतिरक्षणम् अनयो: मध्ये अविनाभाव सम्बन्ध: अस्ति । संस्कृतशिक्षा पद्धत्याम् संस्कृतिरक्षणमपि अन्तर्लीनम् भवेत्। अस्मिन् विषये अधिक प्रचार: साक्षात् अन्य विषय पाठशालासु, कलाशालासु च कर्तव्य:। कार्यान्तरेषु न प्रविश्य केवलम् साहित्य पठन पाठन चिन्तनम् , शास्त्र रक्षनम् च कर्तुकामा: केचन वरिष्ठ पण्डिता: ऐषाम् धनापेक्ष न भवति ते प्रयत्नशीला: भवेयु:। विषये अस्मिन् मठाधिपतीनाम् , पीठाधिपतीनाम् च सुयोग्यपात्रम् भवतु ।

प्रत्येकस्मिन् संस्कृत विद्यालये अध्यापकानाम् च विद्यार्थिनाम् च सम्मिलित सहयोगेन वाग्वर्धिनी सभा काचित् प्रस्थापनीया । एवञ्च तद्वारा संस्कृतभाषा , संस्कृत साहित्य तथा भारतीय संस्कृत्या: महत्वम् उपयोगिता तस्य प्रचाराय आवश्यकता इत्यादि विषयेषु शुद्धया भाषया पाण्डित्यपूर्ण व्याख्यानमाला आयोजनीया ।

संस्कृतग्यानम् , संस्कृतअनुरागिनाम् च महिलानाम् च किञ्चित् संघटनम् आयोज्य संस्कृत महिला संयोजनम् त संचालनम् च करणीयम्। तत्र कार्यकर्तार: श्वेषु श्वेषु गृहेषु वाक्य व्यवहार: संस्कृत भाषणरुपेण यथा भवति ,तथा प्रयत्न; विधेय:।यथ: संस्कृतेन व्यवहार अभावात् एव समाजे संस्कृतम् मृग्या भाषा , कदाचित् मृता च इत्यपि प्रलाप: भवन्ति । संस्कृत भाषितार: संस्कृत साहित्यस्य तथा भारतीय संस्कृतेश्चमहत्वम् उपयोगिताम् अस्या: प्रचारस्य आवश्यकताम् इत्यादिविशयेषु शुद्ध भाषया प्रमाणिक व्याख्यानम् कर्तुमर्हन्ति । तेषाम् भाषणम् समाजस्य उपरि यथा प्रभावजनकम् भवति तथा संस्कृतज्ञै: तादृशी योग्यता प्राप्तये विधेय प्रयत्ना: संस्कृतस्य रक्षणाम् बहु प्रमुखम् कार्यम् इति मम विज्ञापनम् ।

यद्यपि अस्माकम् कर्तव्यानाम् काचित् विषयानुक्रमणिकाम् रचयितुम् सुलभम् तथापि तस्या: क्रियान्वयनाय संघटनम् संस्था रचनाय प्रमुख पात्रिका भवति । विद्यामानासु संस्थासु याम् काम् चित् अपि ऐकाम् संञ्चित्य तत्र योगदानम् च अत्यन्तम् सुलभम् भवति । अत्र संस्कृत भाषिणाम् केवलानाम् एव पात्रमस्ति इति चिन्तनम् माभूत् परन्तु तेलुगु भाषा विदुषाम् आंग्लभाषा विदुषाम् च अथवा अन्यासाम् प्रान्तीय भाषानाम् विदुषाम् च महत् योगदानम् भवितुमर्हति।

एवम् विध संस्थासु स्वछचन्द प्रचारका: अथवा वैतनिक प्रचारका: वा आयोजनीया: वा ते प्रचारका: संस्कृत भाषा प्रचाराय पूर्णकालिकत्वेन कार्यम् कुर्यु: ।

भारतीय संस्कृतिम् उपलक्ष्य या: संस्था: अन्यान्य कार्यक्रमान् आयोजयन्ति तेशु संस्कृत प्रचार: अपि अभिन्न: अंश: भवतु , इति ता: अनुरोधनीया: । अत्र हिन्दू धर्माश्रम मठादीनि , रामकृष्णामठम् , विवेकानन्दमठम् च तादृश्य: संस्था: उल्लेखनीया : । सर्वेषु विद्यालयेषु संस्कृत परिषत् इति नाम्नाम् काञ्चित् संस्थाम् आयोजयन्तु , अधिकारिन: इति विज्ञापनीयम् प्रत्येकस्मिन् विद्यासम्बद्ध , धर्मसम्बद्ध कार्यक्रमे संस्कृतमपि यथा अन्तर्भवति तथा संस्कृत कार्यकत्रुभि: प्रयत्न: विधेय: ।

दूरदर्शनादि माध्यमेषु यान् वयम् टी.वी छानल्स् वदाम:तत्र संस्कृत माध्यमेन वार्ता प्रसाराय , संस्कृत बोधनाय कश्चित् अल्पोवा , अधिकोवा समय: कल्पनीय: एवञ्च वार्ता पत्रिका अपि ।

सरल संस्कृत भाषया: प्रयोग: संस्कृतज्ञै: विशेष त: संस्कृत विद्वद्भि: करणीय: इति अभिलषनीय: । परन्तु केचन विद्वांस: संस्कृतम् सरलम् कर्तुम् व्याकरण सम्बन्धी नयमानाम् त्याग: भवतु इति अभिलषन्ति । यथा द्विवचनस्य वर्जनम् , केवल चतुर्णाम् लकारानाम् स्थापनम् विसन्धि: , हलन्त शब्दानाम् अजन्त रूपेण परिवर्त्य प्रयोग: केवल परस्मैपदी धातूनामेव उपयोग: दृश्, तथा पश्य इति द्वयोरपि समस्त लकारेषु प्रयोग: इत्यादि लघूपाया: परिहरणिया: अस्मिन् विषये पण्डितास्सर्वे अपि चिन्तयेयु:। कुत्रापि अपाणिनीय प्रयोगा: व्यवहारे न भवन्तु । प्रान्तीय भाषासु प्राचुर्येन संस्कृत शब्दा: धातव: व विद्यमाना: सन्ति तेषाम् कश्चित् शब्दकोश: निर्मातव्य:।